

כאשר ידע האדם שהוא אוכל בשר קודש או ידע שזה מקדש, אלא שנעלמה ממנו טומאתו שלו.⁽¹⁾

הרי "שתים [העלם] ידיעות הטומאה", שהוא חייב עליהן מכתוב מפורש, דהיינו, העלם מידיעת הטומאה ואכל בשר קודש, והעלם מידיעת הטומאה ונכנס למקדש.

ועוד שתי העלמות של ידיעות הטומאה שהוא חייב עליהן מריבוי הכתובים,⁽²⁾ שלא נכתב החיוב במפורש בתורה. והן: א. ידע שהוא טמא, אלא נעלם ממנו שזה בשר קודש, וכסבור חולין הוא, ולכן אכלו בטומאה. ב. ידע שהוא טמא, אלא נעלם ממנו שזה הוא מקום המקדש, ולכן נכנס אליו כשהוא טמא –

הרי שתים "שהן ארבע".

שבועות על להבא שיש בהן הטבה או הרעה למי שנשבע, וכגון שנשבע שיאכל דבר מה, ולא אכל. או נשבע שלא יאכל, ואכל.⁽¹¹⁾

ויש עוד שתי שבועות, שאינן כתובות במפורש בתורה אלא הן נלמדות מריבוי הכתוב, שהן שבועות על העבר, כגון הנשבע "שבועה שאכלתי" והוא לא אכל, או "שבועה שלא אכלתי", והוא אכל.⁽¹²⁾

ב-ב "ידיעות" הטומאה, לענין טומאת מקדש וקדשיו, שתים שהן ארבע.

דהיינו, אדם טמא, שאסור לו לאכול בשר קודש ואסור לו להכנס למקדש, וידע מטומאתו, אלא ששגג, משום שלאחר ידיעתו בטומאתו נעלמה ממנו הידיעה שהוא טמא, ואכל בשר קודש או ששגג ונכנס למקדש בטומאה, הרי הוא חייב קרבן חטאת. והכתוב מפרש את חיוב הקרבן

רש"י.

11. שהרי אמרה תורה [ויקרא ה] "או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב. ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה".

ומשמעות הלשון "להרע או להיטיב" היא: שבועות להבא, שיש בהן הרעה לנשבע, וכגון שנשבע לענות את עצמו, או שבועה להבא שיש בה הטבה לנשבע, וכגון שנשבע לאכול.

12. כדעת רבי עקיבא בשבועות כה א, הלומד מריבוי הכתוב "או נפש כי תשבע, לכל אשר יבטא האדם בשבועה, ונעלם ממנו", לרבות שבועת שקר על העבר.

1. דכתיב [ויקרא ה ב]: "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא, או בנבלת חיה טמאה, או בנבלת

במה טמאה, או בנבלת שרץ טמא [ואכל קודש או שנכנס למקדש], ונעלם ממנו, והוא טמא, ואשם", ושם מתבאר חיובו בחטאת עולה ויורדת. ומשמעות הלשון "ונעלם ממנו והוא טמא", שהטומאה היא זו שנעלמה ממנו.

2. א. היינו כדעת רבי ישמעאל במשנה שבועות יד ב, שדורש מ"ונעלם" "ונעלם" שנאמר שתי פעמים [דכתיב ויקרא ה]: "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא. ונעלם ממנו והוא טמא ואשם. או כי יגע בטומאת אדם ונעלם ממנו, והוא ידע ואשם", לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש.

ב. "ידיעות הטומאה", מתבאר בגמרא בשבועות יד ב, שהכוונה לידיעה הראשונה, שידע שהוא טמא [ולאחריה היתה העלמה, ששכח מטומאתו], ולידיעה שלאחריה, שנודע לו

יציאות השבת — שתיים שהן ארבע. (3)

מראות נגעים — שנים (4) שהן ארבעה.

כלומר, שני מראות נגעים אמורים במפורש בתורה שהם מטמאים את האדם בטומאת נגע צרעת, והם ה"שאת", שהוא נגע בצבע לבן, בדרגת הלובן של צמר לבן. וה"בהרת", שדרגת הלובן שלו היא עזה כלובן השלג. (5)

ויש עוד שני מראות נגעים, שאינם כתובים בפירוש בתורה, אלא נרמזים בלשון הכתוב

"ספחת", המלמד שלכל אחד משני הנגעים יש גם "תולדה". האחד, נגע שמראה הלובן שלו הוא כלובן של קרום ביצה, והוא תולדה של נגע ה"שאת". והשני, נגע במראה הלובן כלובן של סיד ההיכל, והוא תולדה של נגע ה"בהרת". (6)

ודנה הגמרא: מאי שנא הכא, במשנתנו, דתני "שתיים שהן ארבע בפנים, ושתיים שהן ארבע בחוץ", ומאי שנא התם במשנה בשבועות דתני "שתיים שהן ארבע", ותו לא [פעם אחת ולא יותר]?! (7)

5. דכתיב [ויקרא יג ב]: "אדם, כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת, והיה בעור בשרו לנגע צרעת. וראה הכהן את הנגע בעור הבשר, ושער בנגע הפך לבן, ומראה הנגע עמוק מעור בשרו, נגע צרעת הוא".

6. דכתיב: "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת", ולשון ספחת מתפרש לשון טפילה, ולמדנו לרבות טפילה לשאת וטפילה לבהרת.

7. מה ששינינו בשבועות "שתיים שהן ארבע", בהכרח אינו מתפרש "שתיים לחיוב ושתיים לפטור" וכפי שהוא מתפרש במשנתנו, שהרי חלק זה של המשנה מתפרש כשאר חלקיה, דהיינו, "שתיים" הכתובות בתורה, ועוד שתיים הנלמדות מריבוי הכתובים, וכמבואר בהמשך הסוגיא: "דומיא דמראות נגעים קתני". ומטעם זה ביארו התוספות [בהמשך הסוגיא בד"ה והא, ובתוספות הרא"ש כאן], שאי אפשר לפרש את קושיית המקשה דליתני בשבועות כמו במשנתנו, שהרי כוונת משנתנו היא ל"שתיים לחיוב ושתיים לפטור", ואין זה מענין אותה משנה. אלא, קושיית הגמרא היא: "ליתני הכא שתיים שהן

שהיה טמא בשעה שאכל בשר קודש או נכנס למקדש. לפי שאין חייבים קרבן על חטא של "טומאת מקדש וקדשיו", אלא אם היתה לו ידיעה בתחילה, ושוב נעלמה ממנו הידיעה הזאת בשעת העבירה. וכן צריך שתיוודע לו ההעלמה לאחר מעשה ["ידיעה בתחילה, וידיעה בסוף"], וראה בתוספות כאן שביארו למה לא אמר "העלמות טומאה שתיים שהן ארבע".

3. מסקנת הגמרא לקמן בביאור בבא זו היא: הוצאה כתובה בתורה, והכנסה אינה כתובה בתורה, והיא נלמדת מסברא, כי "מה לי עיולי מה לי אפוקי", כמבואר לקמן צו ב. ההוצאה כוללת: הוצאה אחת של עני בעקירה והנחה, והוצאה אחת של בעל הבית בעקירה והנחה, הרי "שתיים". וכן ההכנסה כוללת הכנסה אחת של עני בעקירה והנחה, והכנסה אחת של בעל הבית בעקירה והנחה, הרי "שהן ארבע".

4. כתב רש"י: "מראה" לשון זכר הוא, ומשום כך שינינו "שנים וארבעה" ולא "שתיים וארבע", וראה עוד בתוספות מה שכתבו בזה, ובהערות שב"חברותא" עם ביאור התוספות.

ועיין בהרחבה בתחילת "חברותא למסכת נגעים" שיצא לאור זה עתה.

שתיים בלבד **הייין!** אחת הוצאה דעני ואחת דבעל הבית, וכיצד שנה התנא שם "שתיים שהן ארבע" בהוצאות לבד?!?

וכי תימא, שמא תאמר לפרש, שלא מנתה אותה משנה את כל הארבע לחיוב, אלא שתיים **מהן לחיוב** מן התורה, ושתיים **מהן לפטור** מן התורה, ואסורות רק מדרבנן, וכמו במשנתנו. אם כן, תיקשי: **והא** "יציאות השבת שתיים שהן ארבע", ששינו במשנה בשבועות, **דומיא ד"מראות נגעים** שנים שהן ארבעה", הנזכרים אף הם באותה משנה, קתני.

ואם כן, **מה התם**, גבי "מראות נגעים", **כולהו**, כל ארבעת המראות הם **לחיובא** מן התורה. שאם נכנס אדם בשוגג למקדש או אכל קודש כשהוא טמא מחמת אחד מארבעה מראות הנגעים, הוא חייב קרבן,⁽¹⁰⁾

ומבארת: **הכא**, משנתנו **דעיקר שבת הוא** [הנמצאת במסכת שבת, שהיא עיקר המקום לדיני שבת], **תני**, שונה התנא במשנה "אבות", דהיינו הוצאות, שהן נלמדות מן המקראות, **ותני** נמי "תולדות", דהיינו הכנסות, שאינן נלמדות אלא מסברא "מה לי מכניס מה לי מוציא", ובשתייהן כאחת אתה מוצא "שתיים שהן ארבע בפנים", ו"שתיים שהן ארבע בחוץ".⁽⁸⁾

אבל **התם**, במסכת שבועות, **דלאו עיקר שבת הוא** [אין זה עיקר מקום דיני שבת], לפיכך, רק **אבות**, דהיינו הוצאות, **תני** בהם את ה"שתיים שהן ארבע" שיש בהם, אבל **תולדות** דהיינו הכנסות **לא תני** כלל.⁽⁹⁾

אך מקשה הגמרא: והרי **אבות מאי ניהו** [מה הן האבות שבמלאכת הוצאה]? הלא **הן יציאות** [הוצאות]. והרי **יציאות, תרי**,

שיטת רש"י בתחילת מסכת שבועות [הובאו דבריו בתוספות בעמוד א בד"ה פשט], ש"בפנים" היינו הכנסות, ו"בחוץ" היינו הוצאות, אכן חילקה המשנה אבות לחוד ותולדות לחוד.

9. כתב רש"י: מהן לחיוב ומהן לפטור: יציאות דעני ודבעל הבית לחיוב [כגון שעשו עקירה ברשות היחיד והנחה ברשות הרבים, הרי שתיים לחיוב]. ויציאות שתיים של פטור, [היינו] שתי עקירות של הוצאה, כגון פשט בעל הבית ידו מליאה לחוץ ונטל עני מתוכה, הרי פטור של בעל הבית, דקחשיב ליה תנא דמתניתין. וכגון פשט העני ידו ריקנית לפנים, ונתן בעל הבית לתוכה, הרי פטור שני של הוצאה [דבעל הבית], שהוא אסור לכתחילה.

10. נתבאר על פי רש"י, שכתב: התם, כולהו

ארבע, ותו לא", כלומר, לא ליתני במשנתנו פטורים כלל, אלא ליתני ארבעה חיובים, שנים מן הכתובים, ושנים ממדרש המקראות.

והמהר"ם **כתב** על דברי התוספות, שפירוש דחוק הוא, וכי משום שבאותה משנה אין טעם להזכיר את הפטורים, משום כך אין לתנא ללמדנו כאן שיש מלאכות הוצאה שהן פטורים אבל אסורים? [וראה שם שהביא בשם המהרש"ל שהוא גליון, אך בתוספות הרא"ש מבואר כדברי התוספות].

8. לפי שיטת רש"י כאן לא חילקה המשנה את ההוצאות לחוד ואת ההכנסות לחוד, אלא חילקה את מלאכות העני לחוד, בין בהוצאה ובין בהכנסה, ואת מלאכות בעל הבית לחוד, בין בזה ובין בזה. אלא, שאם אתה עומד על הדברים, תמצא, שמנתה המשנה "שתיים שהן ארבע" באבות, ו"שתיים שהן ארבע" בתולדות. אך לפי

דעני ואחת דבעל הבית, והאיך שנינו בחיובי הוצאה לבד "שתים שהן ארבע"?! (12)

ומשנינן: אותה משנה מונה **שתים דהוצאה** דעני ובעל הבית, ו**שתים דהכנסה** דעני ודבעל הבית. (13)

ומקשה הגמרא: האיך תאמר כן, והא "יציאות", דמשמע "הוצאות", קתני, וכאשר תמהנו?!

אמר רב אשי: תנא, ל"הכנסה" נמי, "הוצאה" קרי לה. ובכלל "יציאות" נכללות גם הכנסות. (14)

ומפרשינן: **ממאי**, מנין אתה למד שאף להכנסה קורא התנא "הוצאה"?

מדתנן לקמן בפרק כלל גדול [עג א] לגבי "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת", המוציא מרשות לרשות, חייב.

כי כל המראות הללו מטמאים את האדם מן התורה. **אף הכא, גבי "יציאות השבת", נמי, כולחו ארבע היציאות לחיובא מן התורה הם?! (11)**

אלא, אמר רב פפא ליישב באופן אחר: הכא, במשנתנו, דעיקר שבת הוא, תני חיובי ופטורי [נמנים במשנתנו הן אותן מלאכות שחייב עליהם מן התורה, והן אותן מלאכות שפטור עליהן מן התורה, ואסור מדרבנן]. ובהן אכן אתה מוצא שמונה: ארבע חיובים, וארבע פטורים. ואילו התם, במשנה במסכת שבועות, **דלאו עיקר שבת הוא, רק חיובי תני, ופטורי לא תני.**

ומקשה הגמרא: **חיובי, מאי נינהו? יציאות!** כלומר, הרי שנינו באותה משנה "יציאות", דמשמע הוצאות, ובהן צריך אתה למצוא ארבעה חיובים. והרי "יציאות" תרתי בלבד **הויין [הרי אין לך הוצאות שהוא חייב עליהם מן התורה, אלא שתים בלבד, אחת**

שאינן הכנסות בכלל, ראה בדבריהם. והרשב"א כתב בתירוץ אחד, שאכן קשיא משנתנו, אלא אידי דאיירי בשבועות פריך עלה.

13. פירוש: והיינו "שתים שהן ארבע", כי שתי הוצאות נלמדות מן המקראות, ושתי הכנסות נלמדות מן הסברא ד"מה לי עיולי מה לי אפוקי", וכאשר מתפרש "שתים שהן ארבע" בשאר הדינים שהזכירו במשנה שם. ולפי מה שכתבו התוספות לעיל ב א, שיש שתי מקראות בהוצאה אחד לעני ואחד לעשיר, מתבאר היטב לשון המשנה.

14. כתב תוספות הרא"ש: כדכתיב "הנה אנכי יוצא בתוך מצרים". [כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, שמות יא ד].

לחיובא: שבאיזו מהן שנטמא בה ונכנס למקדש, חייב. ופירש כן רש"י, משום שהוקשה לו לשון "לחיובא", שהרי בטומאה אנו עוסקים ולא בדיני חיוב ופטור. ורש"י בשבועות [ג ב ד"ה מה התם] מפרש, שהכוונה היא לחיוב קרבן שמביא המצורע כשנטהר מנגעו.

11. בטעם שנקטה הגמרא "והא דומיא דמראות נגעים קתני", ולא דומיא ד"שבועות" או דומיא ד"ידיעות הטומאה", ראה מה שכתבו רש"י ותוספות, וראה מהר"ם שביאר את דברי התוספות.

12. תמהו התוספות: והרי אף במשנתנו שנינו "יציאות", ומכל מקום, גם הכנסות בכלל?! ויישבו, שיש מקום לפרש את משנתנו גם באופן

אף ממשנתנו יש להוכיח שהתנא קורא אף להכנסה "הוצאה", דהרי קתני "יציאות" וקא מפרש התנא הכנסה לאלתר, שהרי שנינו: פשט העני את ידו לפניו ונתן לתוך ידו של בעל הבית, והיינו "הכנסה" (16).
שמע מינה!

רבא אמר ליישב שלא יקשה האיך שנה התנא, הן במשנה בשבועות והן במשנתנו, את הכנסות בלשון "יציאות", כי זה ששנינו "יציאות השבת שתיים שהן ארבע", אין לשון "יציאות" מורה על פעולת הוצאה, שהרי אף הכנסות בכלל, אלא "רשויות" קתני: (17)

וכן הוא פירוש המשנה: **רשויות שבת** "שתיים" הן: רשות היחיד ורשות הרבים. שהן ארבע מלאכות בפנים, וארבע בחוץ. כלומר, על ידי שתי רשויות אלו אתה מוצא ארבע מלאכות לעומד בפנים, וארבע

והרי, **מי לא עסקינן**, וכי אין המשנה מדברת גם באופן דמעייל [שהוא מכניס] **מרשות הרבים לרשות היחיד**, והרי ודאי שחייב אף על הכנסה, כמבואר במשנתנו. ובכל זאת קא קרי לה, קורא התנא להכנסה, הכלולה במלאכת הוצאה שנשנתה שם, בשם "הוצאה", וכמו שאמר "המוציא מרשות לרשות". הרי מבואר, ששונה התנא אף הכנסה בכלל לשון הוצאה. (15)

ודנה הגמרא: **וטעמא מאי** קורא התנא אף להכנסות "יציאות"?

עונה הגמרא: **כל עקירת הפין ממקומו**, הן כשהוא ברשות היחיד והן כשהוא ברשות הרבים, **תנא "הוצאה" קרי לה**. שהרי הוצא החפץ ממקומו שהיה שם.

אמר רבינא: מתניתין [משנתנו] נמי דיקא,

תולדות, אם היה רוצה לשנות אף את התולדות, היה צריך להאריך בלשונו, אבל הכנסה דקרויה הוצאה, כוללה עמו בקוצר. ויש להעיר, שאף רש"י בשבועות כתב "מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי: דעל כרחך קיימא לן נמי בהא דחייב, וקרי ליה "המוציא". ולכאורה נראה שלא גרס רש"י שם את מה שהביאו התוספות, ואכן אין ברש"י שם שום פירוש על הדברים שהביאו התוספות.

16. כתב תוספות הרא"ש: וקא מפרש הכנסה לאלתר: מדפתח לפרש בהכנסה תחילה — קא דייק דהכנסה הוצאה קרי לה, דאי לא תני הכנסה אלא אגב גררא, לא הוה ליה למיפתח בה תחילה.

17. פירשו התוספות: "יציאות" הוא כמו

15. נתבאר על פי רש"י. ותוספות הרא"ש תמה עליו: ולא דיוקא היא, דנהי דחייב אהכנסה, מכל מקום, תולדה דהוצאה היא, ו[הרין] לא חשיב התם אלא אבות.

והתוספות ותוספות הרא"ש פירשו לא כן, אלא כפי שהביאו מגמרא בשבועות ה ב [שם מבוארת ראייה זו כמו בסוגייתנו], ומקשה שם הגמרא: שמה אין המשנה עוסקת אלא בהוצאה. ומיישבת שאם אין כוונת המשנה לכלול אף את תולדת הכנסה, אלא רק בהוצאה ממש עוסקת המשנה, כי אז היה לו לומר "המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים", ומדשנינו "המוציא מרשות לרשות", משמע שבאה המשנה לכלול כל הוצאה מרשות לרשות, ואף כשהכניס מרשות הרבים לרשות היחיד. וראה עוד בדבריהם, שלכך כללה המשנה שם תולדת הכנסה ולא עשתה כן בשאר האבות, משום דבכל שאר

מלאכות לעומד בחוץ. (18)

שנינו במשנה: יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים, ושתיים שהן ארבע בחוץ: ומפרשת המשנה מה הן "שהן ארבע", דהיינו, שתיים נוספות לפטור, בפנים ובחוץ: פשט העני את ידו לפנים, ונטל בעל הבית מתוכה. או שנתן לתוכה והוציא, שניהם פטורין. פשט בעל הבית את ידו לחוץ, ונטל העני מתוכה. או שנתן לתוכה והכניס, שניהם פטורין. והיה סבור רב מתנה שיש למנות את כל הפטורים שזכרו במשנתנו, ומשום כך:

אמר הקשה ליה רב מתנה לאביי: וכי הא, תמני הויין? וכי המלאכות השנויות במשנתנו, אינן אלא שמונה וכמו שאמר התנא: שתיים שהן ארבע בפנים, ושתיים שהן ארבע בחוץ! ? והרי אם נביא בחשבון לאלו השנויים במשנתנו, נמצא דתרתני פרי הויין [שתיים עשרה מלאכות], ארבע לחיוב, ושמונה אופנים שהם פטורים! ?

שהרי בחלק הראשון מבין שני החלקים של הסיפא המבארים מה הן "שהן ארבע", תמצא ארבעה "פטורים". וכך בחלק השני של הסיפא. ועם ארבעת החייבים מן התורה שפורטו בשני החלקים הראשונים של

הרישא, המפרשת מה הן "שתיים", הרי לך שנים עשרה אופני מלאכות שנויות במשנתנו ולא שמונה.

אמר ליה אביי לרב מתנה: וליטעמך, לשיטתך שכל ה"פטורין" מלאכות המה הראויות לימנות, אם כן תיקשי לך: הרי שיתפרי הויין [שש עשרה מלאכות שנויות במשנתנו] ולא שמונה! ?

שהרי בשני החלקים של הרישא, המפרשת מה הן "שתיים", שנינו בכל ארבעת מלאכות החיוב, שהעושה את העקירה וההנחה הוא המתחייב, ואילו השני, שרק סייע בעדו "פטור". ואם כן, נוספו עוד ארבעה "פטורין", שמן הראוי למנותם עם השתיים עשרה שכבר נזכרו, הרי לך שש עשרה מלאכות הראויות להימנות.

אמר ליה רב מתנה לאביי: הא, לא קשיא. זו שהקשית אינה קושיא, כי בשלמא

ה"פטורים" השנויים בכבא דרישא, לא א-ג תיקשי למה אין התנא מזכירם בכלל היציאות האמורות לענין שבת. כי היות ואלו לא השתתפו כלל בעיקר המלאכה, אלא סיוע בלבד הם נותנים לאדם אחר העושה את כל המלאכה, לכן מותרים הם לכתחילה

[רשויות], "שהן ארבע" [חיובים ופטורים] בפנים, וארבע [חיובים ופטורים] בחוץ".

ולכן פירשו התוספות: לשון "שתיים" אינו עולה על היציאות דהיינו הרשויות, אלא כך הוא פירוש המשנה: "יציאות השבת" דהיינו רשויות השבת: יש בהם "שנים שהן ארבע" שחיובים ופטורים "בפנים", ו"שנים שהן ארבע" חיובים ופטורים "בחוץ".

"תוצאות", ומצינו רשויות שהן נקראות "תוצאות" דכתיב [במדבר לד ה] "והיו תוצאותיו הימה", ומתרגמינן רשוותיה.

18. נתבאר על פי רש"י. אבל התוספות תמהו עליו, שהוא מפרש לשון "שתיים" על הרשויות, שהרי אם כן, מה זה ששנינו "ושתיים שהן ארבע בחוץ", היה לו לומר: יציאות השבת "שתיים"